

Урсула К. Ле Гвин

МЕЈ И ЊЕН ЛАВ

Џим га се сећа као сивог риса, а он је Мејин сестрић, па ваљда зна. Вероватно и јесте био сиви рис. Не тврдим да је Меј изменила причу, мада се код доброг приповедача никад не можеш поуздати у то да неће причу прилагодити себи или искривити чињенице како би јој боље одговарале. Било како било, ту причу нам је испричала више него једном, јер смо моја мајка и ја то тражиле; и, колико се сећам, био је то планински лав. Сећам се да ју је Меј причала седећи на рубу резервоара за наводњавање у ком смо често пливали и чији је бетон, дугачких пукотина испуњених катраном, био врео на сунцу и груб попут стврднуте лаве. У то време је већ била постарија госпођа, имала је дугачку, ирску горњу усну и била је љубазна, опрезна и својеглава. Волела је да седи и прича с мојом мајком док бих ја пливала; није баш имала с ким да проћаска. Вечито је гајила кокошке, у кокошињцу тик поред стражњег улаза у кућу, тако да је цело имање прилично воњало на њих, а све док је могла држала је и једну или две краве доле, у старој штали крај потока. Прва Мејина крава које се сећам звала се Бисерка, велика, прелепа холштајнка која је при једној мужи давала четрнаест или двадесет четири или четрдесет галона или квартаи млека, колико год већ да даје врхунска музара. Кад сам имала четири или пет година, Бисерка је за мене била прелепа; волела сам је и дивила сам јој се. Сећам се колико сам била узбуђена, како сам се дизала на прсте ка њима кад би Бисерка или радни коњ Принц, према ком сам осећала љубав која се граничила са обожавањем, протурили огромне, осетљиве њушке кроз троделну ограду не би ли штрпнули комушину из моје дрхтаве руке; сажвакали би, а онда би сладак дах и крупан нос опет осванули на бодљикавој жици: понуда је прихватљива... После Бисерке дошла је Ружа, чистокрвна церзејка. Меј ју је прибавила по ниској цени или бесплатно, пошто је била кржљава, толико ситна да ју је Меј донела кући у крилу, на стражњем седишту аутомобила, као да носи лане. Ружа је, додуше, одувек и изгледала као да има јеленске крви у себи. Била је то дивна, паметна кравица, још својеглавија од старе Меј. Често би одбијала да уђе у шталу, на мужу. Чули бисмо Меј како је дозива, па како маршира преко доњег дела наше ливаде с ведром у руци не би ли пронашла Ружу и помузла је тамо где је Ружа тог дана одлучила да се, на дивљим брдима по којима лута, на стотини јутара наше земље и земље Старог Џима, може помустити. Меј је после имала фокстеријера по имену Пинки, који је кевтао и гризао толико да сам доживотно одустала од фокстеријера, али њега већ одавно није било кад се појавио планински лав, а црне мачке које су живеле у штали дискретно су се држале подаље од ове приче. У ствари, кад размислим, у њој нема ни кокошака. Да их је било, прича би, можда, испала сасвим другачија. Меј је престала да држи кокошке након што је стара госпођа Волтер умрла. Остала је сасвим сама на тој старој фарми, с Ружом и мачкама доле у штали, без икога и ичега у видокругу. Ми смо у нашој кући

на брду боравили само током лета, а Џим је тих година живео у граду. Не знам које је доба године било, али замишљавам да се трава још зеленела или тек постајала златна. Кад је зачула буку, Меј се налазила у кући, у кухињи, у којој је све време боравила, осим кад би спавала или била напољу.

Сад вам треба Меј лично, док седи, мршава, на рубу резервоара за наводњавање, са својих седамдесет, осамдесет или деведесет година, нико није знао колико је стара и она се старала да то нико и не сазна, да отвори своја изборана уста и испусти звук – гласан, грозан јаук који почиње тихо, уз назални мрмор, па се диже полако у реско гргољање, које, опет, јењава у јецаво предење... Постајао је све бољи кад год би изнова причала причу.

„Знате какав мјаук“, рекла би.

Пришла је, дакле, кухињским вратима, отворила их и погледала напоље. Затим је затворила врата и отишла до кухињског прозора, да баци поглед одатле, пошто се испод стабла смокве налазио планински лав.

Пума, кугуар, катамаунт; *Felis concolor*, повучени, тајновити, сеновити лав Новог света, дугачак између метар и метар и по, уз још један метар репа окићеног црним врхом. Тежак је отприлике као просечна жена, живи тамо где има јелена, од Канаде до Чилеа, али све је повученији, све малобројнији; боје је сувог лишћа, суве траве.

Током четрдесетих година је у Долини било много јелена, али већ деценијама нико није видео ниједног планинског лава у близини људских насеља. Можда их је било тамо, у високим кањонима, али Џим, који је ловио и познавао сваку јеленску стазу у брдима, никад није видео лава. Нико га није видео, осим Меј, сада, саме у кухињи.

„Помислила сам да је можда болестан“, рекла нам је. „Није се понашао како треба. Не верујем да би планински лав тек тако ушетао у двориште да се осећао добро. Да сам још држала кокошке, тад би то можда била друга прича! Али он је само мало обишао околину, па легао тамо.“ Показује прстом место између стабла смокве и трошне гараже. „А онда је, после неког времена, опет онако мјаукнуо, устао и сместио се у хладовину, баш тамо.“ Дрво смокве, посађено кад је подигнута кућа, отприлике у време Мејиног рођења, прави широку, зелену, миришљаву сенку. „Просто је лежао тамо и гледао наоколо. Није му било добро“, каже Меј.

Цео живот је провела са животињама и старала се о њима; такође је годинама зарађивала радећи као медицинска сестра.

„Нисам знала шта ћу с њим. Па сам му изнела мало воде. Није се чак ни подигао кад сам прешла преко прага. Спустила сам воду тамо, не толико близу да уплашимо једно друго, видите, и он ме је све време гледао, али није се померао. Пошто сам ушла у кућу, устао је и покушао да попије мало воде. А онда је опет зајаукао оно 'мјау-ау-ау'. Мислим да је дошао да тражи помоћ. Или, можда, само друштво.“

Поподне је одмичало, Меј је била у кухињи, лав испод смоквиног дрвета.

Али доле, у штали крај потока, налазила се крава Ружа. На сву срећу, врата су била затворена, тако да није могла да одлута до куће и сретне се с лавом, али око шест-седам требало ју је помустити и Меј се бринула због тога. Такође се питала колико дуго би болесни планински лав могао да се мота наоколо и држи је затворену у кући. Меј није волела да буде затворена.

„Изашла сам једном или двапут и рекла му иш!“

Са очима које се цакле усред гомиле ситних бора, она одмахује танушним рукама ка лаву. „Иш! Иди кући сад!“

Али утихло, дивље створење посматра је жутим очима и не мрда.

„А онда, кад сам се чула телефоном с госпођицом Мејси, рекла ми је да би могао да буде бесан и да треба да позовем шерифа. Тад сам се унервозила. Напоследку сам то урадила и они су дошли, окружна полиција, знате. Два пуна аутомобила.“

Глас јој је сув и тих.

„Претпостављам да нису знали шта друго да ураде. Па су га устрелили.“

Гледа у даљину преко поља које је Стари Џим, њен брат, некада давно орао с коњем Принцем и наводњавао водом из резервоара. Сада тамо расту дивљи овас и купине. За још тридесет година то ће постати виноград неког богаташа, изузет од опорезивања.

„Испружен, био је дугачак више од два метра, пре него што су га однели. И толико мршав! Сви су говорили: 'Тетка Меј, мора да си се уплашила! Мора да си се доброно уплашила!' Међутим, нисам се плашила. Нисам желела да га устреле. Али нисам знала како да му помогнем. А морала сам да стигнем до Руже.“

Пренела сам ову истиниту причу коју нам је причала Меј што сам верније могла, а сад желим да је изнесем као фикцију, али да јој је, притом, не преотмем: радије бих да јој је вратим, ако ми то пође за руком. Прича чини мајушан део историје Долине и жеља ми је да од ње начиним део Долине која почива изван историје. Сад поље које је сиромаш орао, а богаташ жњео лежи на рубу мале вароши, у којој куће и радионице од дрвета и камена стоје између стабала бадема, храста и еукалиптуса, и Меј је сад старица чије име означава крај месеца маја: Кишостајка. Старица с дугачком, избораном горњом усном, која лети живи сама у летњиковцу, на ливади километар и нешто уз падину брда, поврх варошице Синшан. Повела је са собом краву Ружу, а пошто Ружа има обичај да одлута, она је држи на дугом конопцу доле, крај малог потока, и повремено је премешта на свежу испашу. Летњиковцем се назива кућа на девет стубова, једноставан оквир од стубова забијених у тло – један од њих је сирова младица сивог бора – са зидовима од сламе и пружа, и тршчаним подом и кровом. У сувом делу године нема кише, тако да кров служи само да прави хладовину. Али кућа и њено малено предње двориште у ком Кишостајка држи пећ на дрва, глинену пећницу и намотај асуре леже у дебелој сенци смокве коју је ту пре око стотину година засадила њена бака.

Кишостајка нема унукe; никад није рађала и њени један или два брака беху кратковеки и одавно су се окончали. Има сестрића и он има две ћерке, а она се осећа као да је тетка свој деци, чак и кад је се плаше и кад су непристојни према њој зато што је толико поружнела под старе дане и што око себе шири устајао мирис, као кокошињац. Сматра да је природно да деца зазиру од некога ко је делимично мртав и зна да ће, кад мало порасту и навикну се на њу, тражити да им прича приче. Шездесет година је била члан Лекарске ложе и, мада се више не бави лечењем, људи и даље траже да им помогне око болесне деце, и тој деци касније недостаје нежан, одлучан додир њених руку док их купа како би им снизила температуру, док их преповија или им изузетно стрпљиво вештичјом леском рашчешљава ућебану косу.

И тако се Кишостајка пробудила из раноподневног дремежа, усред дневне жеге, испод крова од асуре, чим је зачула буку: гласан, грозан јаук који је почео тихо, уз назални мрмор, па се полако дизао у реско гргољање, које је, опет, јењало у јецаво предење... Устала је и погледала напоље из отвореног дела куће од прућа и трске. Испод стабла смокве видела је планинског лава. Гледала је у њега из своје куће; он је њу гледао из своје.

Довде је прича углавном иста: старица, лав и крава, доле, крај потока.

Било је вруће. Зрикавци су реско певали у жутој трави на свим брежуљцима и у кањонима, кроз сву шикару. Кишостајка је напунила једну посуду водом из неглазираног крчага и полако изашла из куће. На пола пута између куће и лава, спустила је посуду на земљу. Окренула се и вратила у кућу.

После неког времена, лав је устао, пришао и омирисао воду. Опет је легао, тихо, брундаво јекнувши, готово као болесно дете, па се загледао жутим очима у Кишостајку, сагледавши је другачије него било ко дотад.

Села је на асуру у хладовини отвореног дела куће и узела да крпи одећу. Кад је подигла поглед ка лаву, запевала је испод гласа, шапатам; хтела је да се присети „Песме пуминог плеса“, али призвала је само неке њене делове, направивши од њих песму за ту прилику:

Ти си ѿу, лаве.

Ти си ѿу, лаве...

Како је поподне одмицало, све ју је више бринуло то како ће се спустити да помузе Ружу. Ако остане непомузена, крава ће почети да цима коноп и диже буку. То ће, вероватно, узнемирити лава. Сад је лежао толико близу куће да га је могло узнемирити и кад би Меј изашла, а није желела да га плаши, нити да се уплаши од њега. Очигледно је дошао с неким разлогом и дужност јој је била да га открије. Вероватно је био болестан; било је чудно што се толико примакао човеку, а људи који се понашају чудно обично су болесни или трпе некакву муку. Понекад их, међутим, духови наводе да се понашају чудно. Лав је можда гласник или можда има нешто лично да пренесе њој или њеним суграђанима. Обично је у птицама видела гласнике; четвороножни народ гледа своја посла. Али лав, становник Седме куће, долази одакле и снови. Можда она није разумела. Можда би неко други разумео. Отићи ће до Частиве и испричати све њеној породици, чији се летњиковац налази на пропланку Гахеја, даље низ поток; или би могла да оде до Бака, на Голом брегу. Али тамо је живело пет-шест младића и неко од њих би могао да дође и устрели лава, како би се хвалио да је спасао матору Кишостајку од лављих канџи и зуба.

Мууууу!, рекла је Ружа прекорно, доле, крај потока.

Сунце се још држало изнад југозападног гребена, али гране борова прелазиле су преко њега и запара је јењала, док су се сенке скупљале у ниским пољима жита и малина.

Мууууу!, рекла је Ружа опет, гласније.

Лав је подигао четвртасту, тешку главу боје сувог овса и прешао погледом преко пашњака. По том малаксалом покрету, Кишостајка је знала да је веома болестан. Дошао је да угине у друштву, и то је све.

„Вратићу се, лаве“, запевала је Кишостајка без мелодије. „Буди миран. Буди тих. Вратићу се брзо ја.“ Крећући се меко и лако, као да корача кроз собу у којој лежи болесно дете, узела је ведро и хоклицу за мужу, па пребацила хоклицу окачену о упредени ремен преко леђа, како би ослободила једну руку, и изашла из куће. Лав ју је испрва гледао веома напет, жуте очи су се зажариле за трен, али онда је опет спустио главу уз онај тихи, мрзовољни јаук. „Вратићу се, лаве“, рекла је Кишостајка. Спустила се до обале потока и помузла нервозну и озлојеђену краву. Ружа је намирисала лава и на неколико подједнако јасних начина је од Кишостајке тражила да јој каже шта намерава да учини поводом тога. Кишостајка је занемарила сва њена питања и певала јој песму за мужу: „Ој, лепа, ој, лепа, буди мирна, краво моја...“ Једном је морала снажно да је клепи по слабини. „Престани више, матора блесо! Долази овамо! Нећу те одвезати и пустити да упаднеш у невољу! Нећу га пустити да дође.“

Није јој рекла како намерава да га спречи у томе.

Поново је привезала Ружу на место с којег је могла да загази у поток, ако жели. Кад се попела уз падину с ведром млека у руци, лав се није померио. Сунце беше зашло и небо изнад гребена попримило је боју чистог злата. Жуте очи су је посматрале, светло у њима беше згасло. Пришла је да сипа млеко у чинију за лава. Он се тад нагло придиже на предње шапе. Кишостајка се штрецну и проли мало млека. „Иш! Стани ту!“ просиктала је и одмахнула танушном руком ка лаву. „Лези сад! Плашим те се кад устанеш, зар не видиш то, глупане? Лези сад, лаве. Тако. Ту сам. Све је у реду. Знаш ти како треба.“ Причајући тихо успут, вратила се својој кући од трске и прућа. Села је тамо, као и пре, на отворену веранду, на сламнате асуре.

Планински лав је испустио брундав звук, који се окончао дугим уздахом, па пустио да му глава опет клоне на шапе.

Кишостајка је изнела мало проје и парадајза из оставе док је још било дневног светла и узела полако и сталожено да једе. Није понудила храну лаву. Није ни дотакао млеко и помислила је да у Кући земље он више ништа неће јести.

Док је мирно вече гаснуло и звезде у све већем броју избијале изнад њих, повремено би запевала нешто лаву. Певала је пет песама *Пуша на зајад ка свишању*, које се певају људима на самрти. Није знала да ли је исправно и прикладно певати те песме умирућем планинском лаву, али његове песме није знала.

Двапут је и он запевао: једном је испустио дрхтав јаук, налик на кућну мачку која изазива другу на двобој, а други пут је дуго, меко прео.

Пре него што је Шкорпија цела избила изнад планине Синшан, Кишостајка се умотала у тежак шал, за случај да се спусти магла, и чврсто заспала на трему куће.

Пробудила се по сивом светлу, пре него што је свануло. Лав је био тек непокретна сенка, малчице удаљенија од стабла смокве него претходне ноћи. Док се раздањивало, видеда је да се сасвим испружио. Знала је да је завршио с умирањем и шапатам је за њега запевала пету песму, последњу песму:

*Враиша Чешири куће
ошворена су.
Јесу, јесу, ошворена су.*

Око свитања, отишла је да помузе Ружу и да се окупа у потоку. Кад се вратила до куће, пришла је ближе лаву, мада не толико близу да се сасвим надвије над њега, и дуго остала да га посматра опруженог и обасјаног дугачким, златастим, нежним зрацима сунца. „Мршав колико и ја“, рекла је Частивој, кад је касније тог јутра отишла до Гахеје да им све исприча и затражи помоћ да пренесу тело лава тамо где стрвинари и којоти могу да га очисте.

То је и даље твоја прича, тетка Меј; то је био твој лав. Дошао је к теби. Донео ти је своју смрт на дар; али мушкарци с пушкама не примају дарове, они мисле да је смрт већ у њиховим рукама. Стога су ти одузели част коју ти је указао и ти си осетила тај губитак. Желела сам да ти је вратим. Али више ти није потребна. Пошла си за лавом тамо куда је он отишао, пре много година.

(С енілеској ѿревео **Дарко Тушевљаковић**)